

Verslag bijzonder hoogleraarschap vanwege het Unger-Van Brero fonds

Van: prof.dr. Angélique Janssens

Voor: bestuur Unger-Van Brero fonds

Periode: mei 2021 – mei 2022

Datum: 13-5-2022

Onderzoekslijn

De hoofdlijn van onderzoek is gericht op het vraagstuk van de sterftedaling vanaf midden 19de eeuw en de epidemiologische transitie, in Nederland maar ook internationaal. Dit onderzoek draagt bij aan het begrijpen en verklaren van de daling van de sterfte aan een breed scala van infectieziekten, maar ook het begrijpen van de plaats en de opkomst van degeneratieve ziekten in deze historische periode. De Amsterdamse en Maastrichtse doodsoorzaken data maken een innovatieve aanpak mogelijk. Het gaat om doodsoorzaken data op individueel niveau die gecombineerd kunnen worden met allerlei informatie over sociale, economische, ruimtelijke en life course kenmerken. De wetenschappelijk problematiek (hoe de daling van de sterfte te verklaren voor de komst van de moderne medische wetenschap) was al urgent, en heeft door de corona crisis alleen maar aan urgentie gewonnen. Het historisch-wetenschappelijk debat hierover wordt hoofdzakelijk gevoerd door historici, demografen en economen. Waar ik vooral naar streef is een multidisciplinaire aanpak van dit soort vraagstukken, waarbij we niet alleen de samenwerking opzoeken met de sociale wetenschappen maar ook met epidemiologen en medisch historici. Een goed voorbeeld is het project *Lifting the burden of disease*.

Onderzoeksprojecten en andere activiteiten

1. Lifting the burden of disease. The modernisation of health in the Netherlands, Amsterdam 1854-1940.

Dit project wordt gefinancierd door NWO in het kader van de Open Competitie; medeaanvrager is prof. Jacco Wallinga (RIVM/LUMC). Het project loopt tot 1-2-2024. Doel van het project is het begrijpen en verklaren van de sterfte daling als gevolg van infectieziekten op de Amsterdamse doodsoorzaken (<https://www.ru.nl/rich/our-research/research-groups/radboud-group-historical-demography-family-history/current-research-projects/current-projects/lifting-burden-disease/>). Er werken 3 postdocs op dit project; één postdoc is gestationeerd op het LUMC, de andere twee aan de RU.

Activiteiten binnen dit onderzoeksproject

Citizen science activiteiten.

In de *Radboud Group Citizen Science Community for the History of Health* werken een 40-tal burgerwetenschappers met ons samen om aanvullende data te verzamelen en te controleren op de website van het Amsterdams stadsarchief.

In het afgelopen jaar werden o.a. om kadaster gegevens, woningboeken, gegevens uit geboorten- en overlijdensakten uit geselecteerd jaren ingevoerd die gelinkt zullen worden aan de doodsoorzakendata.

Er werd ook een nieuw sub-project gestart rondom patiënten registers van het Amsterdamse Binnengasthuis in het kader van een masterscriptie die werd uitgevoerd binnen ons project. De data worden verder uitgebreid ter voorbereiding op een nieuw te starten promotieproject; de vrijwilligers voerden een grote hoeveelheid data in over de gehele 19de eeuw.

Er werd afgelopen jaar ook een speciale publiekswaarschijnlijkheid website gelanceerd waar regelmatig resultaten van het project worden gepubliceerd en nieuwsberichten worden verspreid via een email lijst. Ook kunnen de vrijwilligers met elkaar en met het team communiceren op een forum. Zie:

www.doodinamsterdam.nl

Voor de vrijwilligers werden twee informatieve bijeenkomsten georganiseerd met het onderzoeksteam: een op 28 januari 2022 in Museum Vrolijk; en een tweede op de Radboud Universiteit op 24 maart 2022.

Voor verdere info: <https://www.ru.nl/rich/our-research/research-groups/radboud-group-historical-demography-family-history/current-research-projects/current-projects/rg-citizen-science-history-health/> .

Publicaties gerealiseerd en in press/voorbereiding:

Tim Riswick, Sanne Muurling & Katalin Buzasi, 'The mortality advantage of Jewish neighbourhoods in mid-19th century Amsterdam', *Demographic Research* 2022, 46, pp. 723-736.

Verschillende anderen artikelen zijn 'in press', of in voorbereiding op het terrein van zuigelingensterfte; volwassenensterfte aan tuberculose; seizoensinvloeden in sterfte en doodsoorzaken, het aantal 'life years lost' ten gevolge van infectieziekten, en de laatste pokkenepidemie in Nederland (voor die laatste zie ook hier: (<https://doi.org/10.31235/osf.io/szjp5>))

Blog post door Angélique Janssens op Long-Run Health Matters (www.lrhatters.com): 'Lifting the burden of disease. The modernization of health in the Netherlands, 1854-1940'; gepubliceerd op 17-10-2021

Door de postdoc die gestationeerd is op het LUMC wordt tevens een visualisatie project uitgevoerd waarvan de resultaten worden gepubliceerd op www.doodinamsterdam.nl. Zij voert dit uit op een tijdelijke aanstelling aan de RU.

Presentaties op congressen voor het *Lifting the burden of disease* project:

Karin Wienholts & Angélique Janssens (RU/UM)

Digging into nineteenth-century interpretations of convulsions as a cause of death for infants, Amsterdam 1854-1926, paper presented to the EUROPEAN SOCIETY FOR HISTORICAL DEMOGRAPHY conference, Madrid, March 2022.

Sjoerd Hermes & Katalin Buzasi, (LUMC en RU)

Infant mortality and weather in Amsterdam, 1856-1904, paper presented to the EUROPEAN SOCIETY FOR HISTORICAL DEMOGRAPHY conference, Madrid, March 2022.

Angélique Janssens (RU/UM) & Sanne Muurling (RU)

Mapping spatial and time dynamics for deaths due to pulmonary tuberculosis, Amsterdam 1856-1897, paper presented to the EUROPEAN SOCIETY FOR HISTORICAL DEMOGRAPHY conference, Madrid, March 2022.

Tim Riswick & Nadeche Diepgrond (RU)

From Sick Bed to Death Bed: Morbidity and Mortality in the Amsterdam Hospital, 1856-1896, paper presented to the EUROPEAN SOCIETY FOR HISTORICAL DEMOGRAPHY conference, Madrid, March 2022.

2. SHiP (Studying the history of Health in Port cities)

Dit internationaliseringsproject werd gefinancierd door NWO; looptijd was december 2017 – januari 2022. Hoofddoel van dit project is de ontwikkeling van een internationaal historisch coderingssysteem van doodsoorzaken, de ICD10h. (Dit is voor doodsoorzaken wat de HISCO is voor beroepen.) De ICD10h is een innovatief onderzoeksinstrument waardoor het mogelijk wordt internationaal vergelijkend onderzoek te doen en historische doodsoorzaken te linken aan

hedendaagse doodsoorzakenpatronen. Tevens worden verschillende classificatie schema's opgezet, te gebruiken voor bepaalde leeftijdsgroepen, waarin de ziekte termen kunnen worden gegroepeerd. Zie ook: <https://www.ru.nl/rich/research-rich/research-groups/radboud-group-historical-demography-family-history/networks/ship/>

SHiP is ook onderdeel van het *Scientific Research Network Historical Demography* (HiDo), gefinancierd door FWO, waarin ik de Working Group *International Comparisons of Causes of Death* mag leiden. Voor SHiP zullen we eens per jaar een HiDo workshop organiseren; de eerste is gepland voor 2023.

Het werk aan het Europese historische coderingssysteem voor doodsoorzaken wordt gecontinueerd; vervolgbijeenkomsten staan gepland. Een eerste master versie van het coderingssysteem is gereed en wordt nu getest door een 8-tal deelnemers in SHiP in evenzovele studies naar zuigelingensterfte. Om dit gerealiseerd dat te krijgen werden in het afgelopen jaar verschillende zoom bijeenkomsten georganiseerd van het SHiP coderingsteam, en van het team van auteurs. Deze studies worden gepubliceerd in een special issue van het online tijdschrift *Historical Life Course Studies* onder redactie van Angelique Janssens en Alice Reid, met als titel: 'What was killing babies? European comparative research on infant mortality using individual level causes of death'. De helft van de papers is nu onder review; publicatie wordt verwacht begin 2023.

In het afgelopen jaar heb ik het SHiP netwerk uitgebreid en omgevormd zodat we ook niet-havensteden in Europa opnemen. We hebben daartoe de naam gewijzigd in **SHiP+** en een groot aantal nieuwe onderzoekers en locaties kunnen opnemen in het netwerk. Het netwerk telt nu 32 onderzoekers verspreid over 19 Europese landen. Tevens hebben ik contacten gelegd met onderzoekers buiten Europa (Zuid-Afrika, de VS, Zuid-Korea en Australië).

Presentaties in het kader van SHiP

Angelique Janssens (RU/UM)

Death and Disease: a pan-European approach to epidemiological change; Plenary lecture to the EUROPEAN SOCIETY FOR HISTORICAL DEMOGRAPHY conference, Madrid, March 2022.

Angelique Janssens (RU/UM)

The SHiP project and the ICD10h. An international historical coding system for causes of death', paper presented at the *SSHA conference*, Philadelphia US, 11-14 November 2021.

Angelique Janssens (RU/UM)

Historical causes of death and the SHiP network, presentation at the PCE/FASoS annual conference, 17 June 2021, FASoS, Maastricht University.

Angelique Janssens (RU/UM)

SHiP: large-scale multidisciplinary collaboration in the humanities, presentation at the *Open Science Nijmegen* meeting, 10 June 2021, Radboud University Nijmegen. See: <https://openscience-nijmegen.nl/pages/resources/>

Op het EUROPEAN SOCIETY FOR HISTORICAL DEMOGRAPHY congres in Madrid, maart 2022; heb ik een 3-tal SHiP sessies georganiseerd met papers van verschillende deelnemers uit SHiP:

Sessie 1: Grammars of death revisited: Interpreting nineteenth-century causes of death across Europe

Sessie 2: Environmental influences and nineteenth century infant mortality in Europe

Sessie 3: Spatial analysis of causes of death across Europe

3. Promoties

Nynke van den Boomen, gepromoveerd 24-11-2021, RU

Titel proefschrift: *Born close to death. Region, Roman Catholicism and infant mortality in the Netherlands, 1875-1899*

Dit proefschrift onderzoekt gemeentelijke doodsoorzaken patronen van zuigelingen in het laatste kwart van de 19de eeuw en laat zien dat deze patronen grotendeels regionaal werden bepaald in plaats van door denominatie.

4. Begeleiding promotieprojecten

Owen Lammertink, MA, buitenpromovendus aan de RU.

Titel van het project: *De opkomst van het moderne ziektepatroon: doodsoorzaken en sociale ongelijkheid in Amsterdam, 1854-1926*. Dit project is gericht op het onderzoek naar de opkomst van degeneratieve ziekten. Er is enorme voortgang gemaakt afgelopen jaar. Het ziet er naar uit dat eind van dit kalenderjaar het manuscript gereed zal komen, zodat de promotie in 2023 kan plaats vinden.

Mayra Murkens, MA, aan de UM.

Titel van het project: *Escaping bad health and early death. Inequalities and time lags in the Maastricht health transition, 1864-1955*. Het project is gebaseerd op de Maastrichtse data van doodsoorzaken.

Als co-promotor: Bram Hilken, MA, aan de EUR.

Titel: Positively shocking! The Redistributive Impact of Mass Mortality through Epidemic Disease and Violent Conflict in Early Modern Northwest Europe. Promotor: Dr. Daniel Curtis.

5. Overige publicaties (niet genoemd in voorgaande onderdelen)

Angélique Janssens, 'Class', in *Bloomsbury History: Theory and Methods; a Digital Resource*, 2021.
<https://www.bloomsburyhistorythemethod.com/home>

Angélique Janssens, 'The retreat of death: understanding the rise in life expectancy during the first demographic transition', in: Jan Van Bavel, David De Conick, Paul Puschmann and Bart Van de Putte (eds.), *Neurotic doubt and sacred curiosity. Essays in honour of Koen Matthijs*, Leuven: Centre for Sociological Research, KU Leuven, 2021, 437-447. ISBN 978 94 6165 328 4.

Rick Mourits & Angélique Janssens, 'Spatial clustering of longevity in a Dutch province, 1812-1962 How stable, behaviour-associated environmental characteristics explain the local clustering of longevity', *Annales de Démographie Historique*, 2021 (1), 181-224.

6. Overige wetenschappelijke activiteiten:

PI van NWO-onderzoeksproject *Lifting the burden of disease*, 3 postdocs

Projectleider Europees onderzoeksnetwerk *SHiP (Studying the history of Health in Port cities)*.

Projectleider *Radboud Group Citizen Science Community for the History of Health*; crowdsourcing

Projectleider Working Group *International Comparisons of Causes of Death*, onderdeel van het *Scientific Research Network Historical Demography (HiDo)*, gefinancierd door FWO

Wetenschappelijk directeur N.W. Posthumus Instituut (tot juli 2021)

Co-editor *The History of the Family. An International Quarterly*. Impact factor 7.4

Lid van de Advisory Board van *Link-Lives: Historical Big Data*, een grootschalig big data project van de Universiteit van Copenhagen en het Deense Rijksarchief

Member of Board Foundation *Historische Database Suriname*

Lid Advisory Board Journal *Historical Life Course Studies*

Lid redactie *Jaarboek Sociaal Historisch Centrum voor Limburg*
Lid redactie Maaslandse monografieën
Lid van de Raad van Advies NEHA (tot juli 2021)

7. Financieel

De onkostenvergoeding vanwege het Unger-Van Brero fonds heb ik afgelopen jaar geheel ingezet om een onderzoeksassistent in dienst te kunnen nemen om: 1) de nieuwsbrief voor de Citizen Science Community te maken en te versturen; en 2) om bijzondere data te verzamelen voor het NWO-project *Lifting the burden of disease over rioleringen, drinkwater en andere openbare hygiëne voorzieningen in Amsterdam*. Daarnaast zijn er enkele gelden besteed voor aanschaf van computermateriaal.